

EGYÜTTNEVELÉS A DIGITÁLIS MUNKARENDBEN

TREMBULYÁK Márta

ABSTRACT

In the last year, we have faced unexpected events around the world. The epidemic situation required to make tough decisions, but the government wanted to keep the education system running. The digital work schedule has been introduced in primary school for specified periods. The new situation posed a serious task for everyone, including children, parents and educators. Learning at home has also made life difficult for average children. But it has resulted in a particularly difficult situation for children with special educational needs, who also need help in an average educational environment. The experiences of traveling special education teachers and special education teachers working in the majority school provide a summary of the possibilities and difficulties of the developments organized in the school into a digital work schedule.

KEYWORDS

Special education, digital work schedule, development, integration, special educational needs, individual treatment

BEVEZETÉS

A tanulmány aktualitását a jelen helyzet határozta meg. 2020. március 14-én a kormány elrendelte elsőként az iskolabezárásokat és az oktatás folytatása mellett döntött digitális munkarendben. A járványhelyzet megkövetelte a szigorú döntések meghozatalát, de az oktatási rendszert továbbra is működtetni akarta a kormány. Ebben az időszakban nem beszélhettünk egységes koncepcióról. Egy különleges időszak volt, ami inkább az útkeresésről megoldási lehetőségekről szólt.[8] A digitális oktatás egy teljesen újfajta szemléletet igényelt a résztvevőktől: pedagógusoktól, szülőktől, diákoktól. A szerzett tapasztalatok mindenképpen előre jelzik a pedagógia szükségzerű változásait.[2] A tanulás sikere azon múlt, hogy a közvetlen szereplők mennyire érezték a felelősségét. A tanítási helyzet megváltozott. A pedagógusok szerepét átvették a szülők, akik sok esetben nem rendelkeztek ehhez megfelelő szakmai kompetenciákkal. A helyzet egy újfajta szabadabb viszonyrendszert eredményezett.[2] Mindenki próbált a saját tudása által tanítani, oktatni és megoldani a problémahelyzeteket.

Digitális munkarend bevezetése

A veszélyhelyzetben rendkívüli körülményekkel álltak szemben a pedagógusok. Új teher volt az oktatás, tanulás szervezése és a működőképesség fenntartása. A digitális átmenetben minden szereplő rugalmasságára volt szükség, hiszen nem várható el mindenkitől a digitális eszközök magas színvonalú használata.

A digitális korban, amelyben élünk, digitális bennszülöttekkel és digitális bevándorlókkal találkozhatunk. A digitális bennszülöttek a gyerekek, a digitális bevándorlók pedig a szülők. Ők azok, akik még csak tanulják, amibe a gyerekek csak bele születtek. [5]

A digitális oktatás feltétele a technológia mellett, egyfajta pedagógiai módszertani váltás. Európában már több országban 1990-es évek végén és a 2000 év elején elkezdték bevezetni az információs és kommunikációs technológiát. Norvégiában 2004-ben a Digitális Műveltség Programot. Franciaországban 2002-ben a nemzeti oktatási tervben jelent meg. Magyarorszá-

gon Digitális Oktatási Stratégiát 2015-ben indította el a kormány a Digitális Jólét Programon belül. A program szerint fontos lenne, hogy a digitális oktatás ne a hagyományos oktatásra reagáló nyitott oktatási környezet létrehozása legyen. A digitális kultúra [8] a digitális pedagógia olyan, az információs társadalomba beágyazott osztálytermi vagy távoktatási módszertanok egysége, amelyben a tanítási és tanulási folyamatot infokommunikációs eszközökre, képernyőkre, adatbázisokra, digitális tartalomra építik. Ez az időszak azonban nem volt azonosítható a fogalommal, hiszen nem egy sztenderd oktatásról beszélhetünk. Egyes intézményeknél nem voltak meg az előzetes módszertanok a digitális pedagógia kialakítására. Minden esemény hirtelen, egyik napról a másikra történt. A sok nehézség ellenére sok tapasztalatot is hozott ez az időszak. Megváltozott a kommunikáció, az egymásra utaltság. Másrészt megváltozott a viszony a digitális kultúrához. A gyerekek megmutathatták többtudásukat ezen a területen, és segíthették szüleiket is. Az egyik tanulság, hogy a tudás szakadékot képezett a felnőttek és a diákok között. A másik nagy tanulság, hogy ez a digitális tantermen kívüli munkarend megerősítette az eddig is fennálló különbségeket, „aki kimarad, az lemarad” jelszóval. [8] Akik lemaradtak a tanulásban, azoknak nehéz volt ezt az időszakot behozni, és helyettesíteni. Ennek több oka volt: egyrészt szociális jellegű, ami jelen tette a számítógépes eszközök hiányát, másrészt pedig az internethozzáférés korlátait, segítség hiányát.

Együttnevelés a digitális világban

Az integráción először a társadalomba való beilleszkedést értették. Később az USA-ban és Európában bővítették a meghatározást. Már az ép társakkal való együttnevelésként is definiálták. Az inklúzió szociálpolitikai fogalomként jelent meg először. Társadalompolitikai célja volt a szegregáció/elkülönítés megakadályozása.

Réthy (2012) megfogalmazásában inkább pedagógiai szempontok jelennek meg: integráció a nevelésben, pedagógiában a fogyatékossgal élő és a normál egyének közös élet- és tanulási térben végbemenő együttnevelését, oktatását, képzését jelenti, és mindezek mellett mindenkinek optimális fejlődési lehetőséget teremt. [6]

Jelen helyzetben és a legújabb szakirodalmak szerint Mesterházi és Szekeres az együttnevelés szó használatát tartják a leginkább elfogadottnak az integráció helyett. Mivel a fogalom a „közösre és nem a különbségekre koncentrál, valamint áthidalja azt a nehézséget, hogy megnevezzük a gyakorlatban teljesen természetes módon megjelenő, nagyon különböző fejlettségi fokon álló jelenségeket”, az integráció és inklúzió közötti különbségeket. [3]

Ma Magyarországon az együttnevelés jogi feltételei megteremtődtek és számos iskolában folyik az integrált oktatás. De az integráció végrehajtásának folyamatairól nagyon eltérő tapasztalatok vannak. A magyar oktatási rendszer sem igazán kedvez az együttnevelésnek [4]. A „különbség, mint érték” nem játszott szerepet, hiszen leginkább fő cél a különbségek eltüntetése volt. A teljesítménycentrikus, frontális, egységesítő pedagógiában nehéz beilleszteni az inkluzív szemléletet. Az attitűd változások mellett szükség lenne a pedagógusok módszertani átalakulására is. Mindennek egyik fontos konzekvenciája a képzés vonatkozásában van. Az együttnevelés első lépése, hogy megtanulják a pedagógusok a pedagógiai módszerekkel kezelni az egyéni különbségeket.

A 21. századra a gyerekek életkori határai kinyíltak az együttnevelésben [5], így a digitális időszak minden korosztályra hatást gyakorolt. A sajátos nevelési igényű (továbbiakban: SNI) gyerekek mindennapjait sem könnyítette meg ez az állapot. Azok a gyerekek, aki az átlagos körülmények között is segítségre szorulnak -, mert egyedül nem képesek pozitív eredményeket elérni vagy nincs meg a megfelelő szülői háttér-, teljesen leszakadtak. A kiemelt figyelmet igénylő gyerekek távitanításának megszervezése óriási feladat a szakemberek és a családok számára egyaránt. SNI tanulók méltányos oktatásához szükséges feltételek biztosítása a megváltozott körülmények között teljesen más elvárásokat és megoldásokat igényel, mint a több-

lettámogatás intézményekhez kötött rendszerében kialakult gyakorlat. A digitális technológiák a méltányosság fontos elemei lehetnének, de ez még alakulóban van. A digitális eszközök oktatási célú használata leginkább a korrekciós, kompenzáló és fejlesztő, rehabilitációs, rehabilitációs funkciókra összpontosul. Mindenképp meg kell említeni azt is, hogy a digitális eszközök oktatási célú használatához az SNI gyerekek otthoni segítséget igényelnek, tehát szülők/támogatás nélkül ez nem működik.

Digitális Pedagógiai Módszertani Központ ajánlása röviden így fogalmazott: Ez most nem az az időszak volt, amelyben nagy ugrásokat tehetünk a tanulók digitális technológiai ismeretei és készségei fejlesztésében. Az adott lehetőségekre támaszkodva kellett a lehető legtöbb segítséget megadni, hogy a következő tanévben ne a mostani tanév alapjait kelljen elkezdni újból építeni”. [8] Kihívást jelentett, újfajta oktatásszervezéssel, pedagógiai módszertant, számonkérést, ellenőrzést és időgazdálkodást. Mindenki részéről bizalmat kellett jelentenie: a vezetők részéről a pedagógusok felé, a pedagógusoknak a gyerekek felé. [8] 2020-ban készült egy kutatás, amelyben a pedagógusok és a szülők véleményét vizsgálták. [9] Eredményei jól mutatták, hogy hiába élünk digitális világban, hiába vesznek részt a pedagógusok folyamatosan digitális továbbképzésben, a módszertani tudás még heterogénnek mondható. Vannak tárgyak, melyek személyes kontaktus nélkül nem taníthatók.

Kutatás

Győr – Moson - Sopron megyében 118 fő utazógyógyapedagógus és integráló iskolában dolgozó gyógyapedagógus vett részt a pilot kutatásban, akik sajátos nevelési igényű gyerekekkel foglalkoznak. Fő kutatási témám az együttnevelés, ez a helyzet pedig új megvilágításból is lehetővé tette a téma megközelítését.

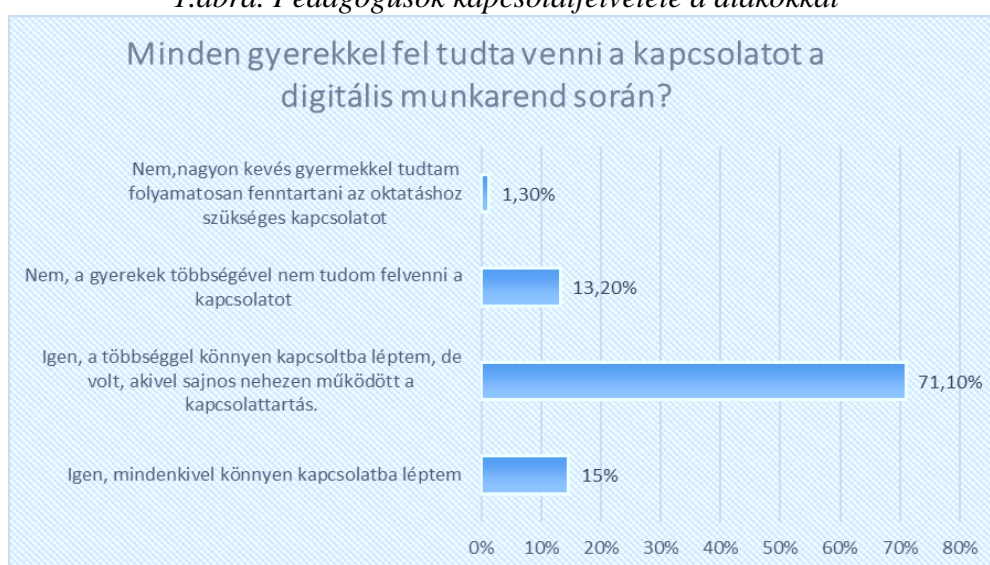
1-40 éve gyógyapedagógusként dolgozó szakemberek töltötték ki a kérdőívet. Google kérdőív formájában alkalmaztam a felmérést, amely 25 kérdést tartalmazott, nyitott és, zárt egyes kérdésekkel. A kutatás az online térben történő fejlesztési tevékenységekre és a pedagógusok véleményére tért ki leginkább. Az online oktatás/ távoktatás milyenségéről formáiról sokat olvashattunk az elmúlt időszakban, de ezek nem tértek ki a problematikus területek elemzésére. A gyógyapedagógiai fejlesztések egyéni megközelítésük és minden szakember az egyéni tudását, kreativitását is próbálja belevinni, így mindig nagyon egyediek és személyes kontaktot igénylők. Az ellátási formák között több területen a személyes jelenlét mindenképp szükséges. Fő kutatási kérdéseim: Hogyan működött az integráló iskolákban a fejlesztés a digitális munkarend során? Mennyire történt meg a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatása, az oktatásukban való differenciálás? Mennyire valósult meg az egyéni bánásmód alkalmazása a gyógyapedagógusok szemszögéből?

Hogyan működött a megváltozott fejlesztés?

A pedagógusok 90%-ban megegyeztek abban, hogy megfelelő eszközökkel rendelkeztek a digitális munkarendre való átállásra. A mindennapi munkájuk során is alkalmazzák a különböző internetes eszközöket a fejlesztésekhez. Így örültek is annak, hogy a kiadott feladatok az online felületeken nem voltak teljesen ismeretlenek a gyerekeknek. Érzékelhető volt, hogy a mindennapi fejlesztésekbe be van építve a digitális feladatok használata. A digitális munkarend megkezdésével a gyerekekkel könnyen fel tudták venni a kapcsolatot. Viszont az együttműködés a továbbiakban nehezen működött, a válaszadók 85%-a érzékelte, hogy a diákok nem csinálták hétről hétre a feladatokat. A szülőkkel való kapcsolatteremtés szintén könnyen működött az elején, de sajnos többnyire /60,7%/ a gyermekek mellett nem álltak támaszként. Nem felügyelték a feladatok megoldását, határidőre való leadását, és a feladatok elkészítésében sem nyújtottak megfelelő segítséget. Volt, aki jelezte, hogy nincs is szükség ebben az időszakban fejlesztésre, a gyerekeknek épp elég az iskolai tevékenységeket megoldani.

A szülői segítség nélkül az otthoni feladatvégzés nem volt megfelelő, hiszen az SNI gyerekeknél éppen az a fontos, hogy egyéni segítséget kapjanak. A szakemberek leginkább feladatlapokat küldtek a gyerekeknek, és applikációkban készítették feladványokat. Kevesen tartottak online órát. Ez ellentmond annak, hogy 100%-ban egyetértettek a személyes kontaktus hiányában. Hiszen az online órákon folyik interakció és személyes segítség is, ami közvetlenebb, mint csak a feladatlapokat kiadni. A kapcsolattartás lehetőségei nagy számban megjelentek. Sokféle módon vették fel a kapcsolatot a gyerekekkel: Facebook Messenger (82,9 %), email (73,7%), Facebook csoport (31,6%), Google Classroom (26,3%), Google Meet (23,7 %), KRÉTA (11,8%). Az applikációkat is gazdagon használták a gyógypedagógusok, a felsorolásból kiemelkedett a Wordwall, amit a kitöltők 89,3%-a jelölt meg, a LearningApps, amit 84% alkalmazott, de megjelentek a felsorolásban a Redmenta, Sutori, Trello, Mentimeter.

1.ábra. Pedagógusok kapcsolatfelvétele a diákokkal

Milyen eredménye volt a digitális munkarendnek?

A tanárok saját szakmai fejlődésüket tekintve pozitívan értékelték a digitális munkarend alatt zajló munkafolyamatokat. 84,2%-a szakembereknek úgy nyilatkozott, hogy be tudja építeni az ezen időszak alatt szerzett tapasztalatokat a későbbi munkájába. Leginkább a digitális kompetenciák területén fejlődtek, és lettek kreatívabbak. Sokkal bátrabban alkalmaznak a jövőben különböző applikációkat. A válaszadók 56%-a saját digitális anyagokat is készített, pl.: szabadulószooba, Youtube videó. A diákok oldaláról nézve viszont ellentétes eredmények születtek. A szakemberek 88%-a szerint „szinten tartás” történt, és nem igazán számolhatnak be eredményekről. A válaszadók szerint a különleges bánásmódú gyerekek 81,6%-a nem tudott a tanulásban haladni az átlagos gyerekekhez képest. De mindenképp meg kell említeni, hogy vannak sikeres együttműködések is, és vannak olyan gyerekek, akiknél jól bevált a „nem osztálytermi oktatás”. Ezt leginkább az autista gyerekeknél említették meg. De vannak olyan területek is, ahol egyáltalán nem volt használható a fejlesztés, ennél a logopédia egyes területeit emelték ki.

Mik voltak a legfőbb problémák?

A legnagyobb nehézségként élték meg a szakemberek, hogy minden iskolához külön alkalmazkodni kellett, nem volt a többségi iskolák online oktatási formáiban konszenzus. Minden-

hol más felületeket alkalmaztak, és más módon adták át a tananyagot. A helyzetet még inkább nehezítette, hogy nem csak az iskolákban, hanem az oktatók között is nagy különbségek voltak. Az iskolák inkább foglalkoztak azzal, hogy tudják leadni, átadni az anyagokat, mint az egyéni megsegítéssel. 71,7 % gondolta úgy, hogy az iskolák nem vették figyelembe a nehézségeket, a SNI-ből fakadó kedvezményeket, vagyis nem differenciáltak. Eltérő ismeretek, képességek, eszközök voltak jellemzők a pedagógusok között, a szakértői véleményekben foglaltakat nem tudták alkalmazni, ami leginkább a szakos tanárookra volt jellemző. Felnőtt felügyelet hiánya az idősebb tanulóknál nagyon hiányzott, nem volt megfelelő kontroll és ellenőrzés. Az iskolai tantárgyak leterhelték a gyerekeket, így ezeket a feladatokat kevésbé végezték el.

A személyes motiváció ténye megerősödött a munkavégzés szempontjából. A pedagógusok teljesen egyetértettek abban, hogy a motiváció nélkül nem működik a fejlesztés. A személyes kontaktus lehetővé teszi az egyéni megsegítést, ami a fejlesztések és az egyéni bánásmód lényege lenne. Ez maradt ki leginkább ebben a digitális időszakban. A csoportos és egyéni órákból 90%-ban egyéni fejlesztéseket tudtak megvalósítani a szakemberek. Többen is jelezték, hogy a csoportos fejlesztések online térben nem működtek, a gyerekek nem tudtak együtt dolgozni, nem tartották be az órákra a bejelentkezési időket. Illetve gyakran előforduló probléma volt az is, hogy a pedagógusok nem órarend szerint tanítottak, hanem előre megbeszélte időpontokban. Így nehéz volt ezekhez az időbeosztásokhoz a fejlesztő órákat is igazítani. Ami a legjobban segítette a szakemberek munkáját, az az egymás közötti kooperáció. 98%-ban egyetértettek abban, hogy jól működött a kollégák közötti együttműködés, amire nagy szükség volt. Ötleiket, tanácsaikat megosztották egymással.

Még inkább felszínre kerültek a gondok a tanulásban: szülői elkeseredettség nagyfokú megjelenése volt jellemző. A szülők pedagógus szerepkörbe is kerültek, egyrészt a szülő és pedagógus szerepkör nem működött megfelelően. Másrészt sok szülő megfelelő kompetenciák hiányában nem tudott részt venni a tanulás megsegítésében.

A gyógypedagógusok leginkább külső szemmel azt látták a többségi iskoláknál, hogy kevés volt az idő és a felkészültség hiánya alakult ki. A tanárokkal való kapcsolat felvétel nem működött zökkenőmentesen. Nagyon elfoglaltak voltak a pedagógusok, diákok is, rengeteg volt az adminisztrációs feladat. Sokkal inkább érezhetőek voltak a szociális problémák is ebben az időszakban. Több családban nem voltak megfelelő digitális feltételek vagy akár több testvérnek kellett együtt használni a gépet, a szülők és a gyerekek is nagyon meg voltak terhelve a rengeteg feladattal.

2. ábra. A gyerekek sikertelenségének az oka

A digitális munkarendben a különleges bánásmódot igénylő gyermekek sikertelenségének oka:

- nincs megfelelő szülői támogatás 60,7%
- nincsenek meg a szülők részéről a megfelelő kompetenciák 75,4%
- a pedagógusok nem differenciálnak, nem veszik figyelembe a problémákat 41%
- a pedagógusoknál hiányoznak a differenciáláshoz szükséges gyógypedagógiai kompetenciák 45,9%
- hiányoznak a technikai feltételek 36%

ÖSSZEGZÉS

2015-ben készült kutatás alapján a befogadó pedagógusok szerint az alábbi tényezők a legfontosabbak az együttnevelés sikerességében:

- Általános és módszertani ismeret (időhiány)
- Résztevők közti kapcsolattartás, együttműködés
- Családi háttér (szülői támogatás hiánya)
- A pedagógus és az intézmény felkészültsége a SNI tanulók integrált nevelésére
- A tanuló hozzáállása (motiváció hiánya) [10]

Ezekből a tényekből indulnék ki a digitális munkarend megvalósulásában. Elsőként a módszertani ismeretek hiányával kezdeném, hiszen kevés volt az idő arra, hogy bármely módszer is megvalósuljon. Egyik napról a másikra kellett digitális munkarendre átállni, nem volt tapasztalat. Az együttműködés csak a szakemberek között működött, a szülőkkel való kommunikáció nem alakult ki. Mindez pedig összefügg már a szülői háttérrel is. Ez a hirtelen átállás nem csak a gyerekekre, hanem a szülőkre is vonatkozott. Sokan dolgoztak home office-ban, egyszerre próbálták vezetni a háztartást és a gyerekekkel foglalkozni.

A szülői támogatás nem jelent meg úgy, ahogy az elvárt lett volna a problémás esetekben. A pedagógusok pedig az iskolában a normál oktatás során is küzdenek az együttnevelés nehézségével. Ebben az időszakban a tananyag leadásával is rengeteg feladatuk volt, az integrációs tényezők beépítése nem igazán sikerült.

Vagyis az eredményeket összesítve elmondható, hogy az amúgy is több nehézséggel küzdő együttnevelési folyamatok többnyire nem működtek ebben a formában. Voltak olyan részei a fejlesztéseknél, mint a logopédiai folyamatok, ahol egyértelműen kimondták a szakemberek, hogy nem voltak és nem is megvalósíthatók digitális munkaformában. Az egyéni segítség szükségessége mindenhol megjelent, mint alap tényező az együttnevelés megvalósításában.

A nehézségek ellenére pozitívan értékelték a gyógypedagógusok az elmúlt időszakot. Átértékelték a célokat és a legkisebb sikernek is tudtak örülni. Más helyzet volt, más célokkal és más feladatokkal. A szakemberek együttműködése és egymás segítése kiválóan sikerült. Rengeteg tapasztalatot szereztek a szakemberek, amit egymással is megoszthattak és a későbbi munkájukban is be tudják építeni.

A vírushelyzet összességében is sok olyan negatív hatással bírt a gyermekek fejlődésére, ami átlagos esetben is megoldandó feladatként áll a szakemberek előtt. Erről nyilatkozik Gyarmati (2021), aki kiemeli a közösség, interakció hiányát és a betegségből fakadó szorongás hatásait is. Fontos lenne a járvány által okozott élethelyzetekre felkészülni, hiszen ezek bármikor megismétlődhetnek. De: *„Nem mondhatjuk, hogy visszamegyünk a normalitásba, mert nem volt normális, amit csináltunk”* Mivel eddig is adódtak problémás területek, de a digitális munkarend ezeket az együttnevelés folyamatában csak megnehezítette a legtöbb esetben. [1]

A továbbiakban érdemes lenne összevetni a gyógypedagógusok véleményét a digitális munkarendbe tanuló SNI diákok tapasztalataival, a szülők és a pedagógusok álláspontjával.

Irodalomjegyzék

- [1] GYARMATI Éva. „Nagyon erősen meg fognak jelenni a tanulási zavarok” 2021. https://www.szabadeuropa.hu/a/nagyon-erosen-meg-fognak-jelenni-a-tanulasi-zava-rok/31416376.html?fbclid=IwAR1CGnxErdz2ddNcLwLjoDOC7pXzcVAGa2_vr3mcMoMTCAgCcrTJB0e_McQ Letöltés:2021.08.03.
- [2] JAKAB György. „Második otthonunk” hazaérkezett – Az iskolai és az otthoni digitális kultúra közeledése járvány idején, Új Pedagógiai Szemle 70. 5–6. p. 2020.
- [3] 21. Mesterházi Zsuzsa, Szekeres Ágota (2019): A nehezen tanuló gyermek iskolai nevelése, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
- [4] Perlusz Andrea: „Az inkluzív oktatás segít a társadalmi tabuk ledöntésében”. Humanitás, 2018/10. 2018. https://barczi.elte.hu/media/08/5b/a80e599bf6b1123dd22cc8b5144c73d9ba315f430916484eb310c302f200/humanitas_perlusza.pdf
- [5] REMECZNÉ KOMÁR Gabriella, HUDÁKY Rita. Gyógypedagógusok az iskolában, Interjú dr. PAPP Gabriellával, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának dékánhelyettesével, Új Köznevelés 2018/3-4, 2018. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/gyogypedagogusok-az-iskolaban> Letöltés: 2021.05.02
- [6] Réthy Endréné (2012): A speciális szükségletű gyermekek nevelése, oktatása Európában: Az integráció és inklúzió elméleti és gyakorlati kérdései. Magyar Pedagógia, 102. 3. sz. 281–300
- [7] SÁRKÁNY Zsófia. Fogyasztóból felhasználó, In: FEHÉR Ágota – MEGYERINÉ RUNYÓ Anna (szerk.): III. Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencia kötet, Vác: Apor Vilmos Katolikus Főiskola, ISBN 978-963-7306-60-0.2019.
- [8] STEPHEN R. COVEY - GREG Link - REBECCA R. Merrill. Okos bizalom - Hogyan teremtünk jólétet, energikus és örömteli életet egy bizalomszegény világban? Budapest: Édesvizi Kiadó.2013.
- [9] ENGLER Ágnes, MARKOS Valéria, DUSA Ágnes Réka. Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején. Educatio 30 72–87.p. 2021
- [10] SZABÓ Diána. Utazó gyógypedagógiai szolgáltatás a résztvevők oldaláról Iskolakultúra, 25. évfolyam, 2015/5–6. szám.2015.
- [11] SZŰTS Zoltán. A digitális pedagógia jelenségei és megnyilvánulási formái. Új Pedagógiai Szemle 70, 5–6. p.2020.